

Nyúldomolykó az akváriumban

A Magyar Haltani Társaság 2010-ben a nyúldomolykót (*Leuciscus leuciscus*) választotta az év halának. Sokak szerint kívánatos volna újra védetté nyilvánítani – 1993 óta nem az –, amivel magam is egyetértek. Ebben saját tapasztalataim is közrejátszanak, ugyanis 2007 őszétől kezdve minden évszakban rendszeresen járom a vizeket, kéziszákkal gyűjtögetve a halfauna apraja-nagyját, hogy aztán akváriumaim valamelyikében megfigyelhessem őket. Bizony, a nyúldomolykó volt az egyike azoknak a fajoknak, amelyeket utoljára sikerült befognom. Két éven át egyetlen példányt sem láttam belőle, miközben nála jóval ritkábbnak mondott, védett fajok egyedei tömegesen kerültek a hálómbe.

Külső jegyei

A nyúldomolykót felismerni nem könnyű. Szembetűnő külső faji bélyege nincs, véleményem szerint épp a jellegtelensége különbözteti meg a többi haltól. Meghatározásában sokat segít, ha előzőleg már megismerkedtünk a nála sokkal gyakoribb és közönségesebb fejes domolykóval (*Leuciscus cephalus*), melynek nyúlánk, torpedó-szerű teste, viszonylag nagy feje és úszóinak elhelyezkedése jó kiindulópont kisebb és ritkább társának felismeréséhez. A fejes domolykóra jellemző sötét színű hát- és farokúszót, valamint a vörhenyes alsó úszókat azonban rögtön el is felejthetjük, mert a nyúldomolykó úszói áttetszők, legfeljebb kissé sárgásak, csak mell- és hasúszóinak a töve vöröses. Szája sem csúcsba nyíló, hanem alsó állású és kisebb, mint rokonáé, farkalatti úszójának külső szegélye pedig homorú. Ezzel azonban véget is ért a megkülönböztető külső jegyek sora.

Fogási naplóm tanúsága szerint 2009. október 12-én fogtam az első nyúldomolykómat, egy tizenhárom centiméter hosszú példányt. Lelőhelye a Kismarosnál Dunába ömlő Török-patak, mégpedig a torkolat felett nem sokkal egy olyan szakasza, ahol a medret összehabarcsozott terméskövel rakták ki. A víz itt bokáig sem ér, mert a patak kiszélesedik, ám a meder alján felfedezhető néhány „lyuk”, pár hiányzó terméskő helyén. A legnagyobb ilyen mélyedés körülbelül térdig érő vízében sikerült hálóra terelnem a nyúldomolykót, amely néhány egyéb kishallal együtt a gödör alámosott széle alatt bújt meg.

További két példányt fogtam október 19-én egy ipolytarnóci kiránduláson, az Ipoly sóderes, növényfoltos, igen sebes sodrású szakaszán, a mederszélről benyúló bokor ágai alatt kimosott kat-

lanszerű fenékmélyedésben, ahol sujtásos kűszökkal és fenékjáró küllőkkel rajba vegyülve tartózkodtak. Testméretük nagyjából megegyezett az egy héttel azelőtt fogott egyedével. Többet nem láttam belőlük, és nem is fogtam sehol, így tehát egy kismarosi és két ipolytarnóci nyúldomolykó képezi megfigyeléseim tárgyát.

Nyúldomolykó-portré

Szívós és kitartó

A szállítást remekül túrték, bár igaz, ebben az októberi hideg mellett segítette őket az én elemes légpumpám is, mely folyamatosan oxigénnel dúsította a szállítódör vizét. A nyúldomolykókon semmi olyan káros hatást vagy gyengülést nem tapasztaltam, mint más halakon, rá se hederítettek az autó csomagtartójában történő többórás rázkódásra. Hazatérve ugyanilyen jól viselték el óvatos, ám határozott kísérletemet arra nézve, hogy miként tűrik minden halak rémálmát, a hirtelen hőmérsékletváltozást. Az ipolytarnóciak közül egyet szoktatás nélkül rögtön bedobtam a kintről hozott víznél nyolc fokkal melegebb karanténakváriumba, de semmilyen hatással nem volt rá, másnap reggel is vígan úszkált sorstársa, a korábban kézre kerített kismarosi példány társágában.

Nyúldomolykóim egy héttel később átkerültek végleges helyükre, az általam csak „paducznának” nevezett akváriumomba. Ez az akvárium 180 literes, 80×40 centiméter alapterületű és 50 centiméter magas. Egy óránként 2000 liter vizet átmozgató és megtisztító belső szűrő szolgáltatja

benne az igen erős áramlást, aljzata világos folyami kavics, itt-ott tenyérnyi, szürke paladarabokkal. Egy, a szentendrei Bükkös-patakából hozott, kiázott fagyökér átíveli a medence teljes hosszát, árnyékot és búvóhelyet biztosítva lakóinak. Ebben az akváriumban 2007 óta nem történt teljes vízcseré, az algát is csak az elülső üvegeről pucolom, másutt táplálékul hagyom a paducnak. A medencén nyolc kűsz (8–10 centisek), egy paduc (14 centiméter körüli), két márna (egyik 15, másik 17 centis), egy növendék süllő (12 centiméter körül) és három bagolykeszeg (6–8 centisek) osztozik a nyúldomolykókkal.

Végleges helyükre való áttelepítéskor a nyúldomolykók egyike igen megriadt, és a karanténakváriumból nagy ívben kiugorva a parkettán landolt. Ugrás közben a félrehúzott üvegtető lecsúnya sebet vágott a fején és az oldalán. Más halaknál törvényszerű lett volna az elfertőződés, esetleg az elhullás is, de a nyúldomolykó komplikációk nélkül vészeltte át az esetet. Élénk viselkedésében semmi lanygulás nem mutatkozott, mély sebeivel ugyanúgy cirkált fel-alá, mint a többiek. Ebből gondolom, hogy ez a halfaj ugyanolyan szívós lehet, mint nagyobb rokona, a fejes domolykó.

A nyúldomolykók szinte sosem pihennek, a nap nagy részében egyenletesen úsznak az áramlással szemben. Ha etetéskor lekapcsolom a vízforgatót, gyakran a fagyökerek közé és alá húzódnak. A kűszökkel, a paduccal, a kisebbik márnával és bagolykeszegekkel laza rajba állnak. Különös előszeretettel társulnak a paduchoz, talán hasonló testmérete és testalkata miatt. Hogy az algát legelik-e vele együtt, azt még nem sikerült kiderítenem.

Félnék vagy mértékletes?

Táplálkozási szokásaikban határozott eltérést figyeltem meg köztük és a fejes domolykók között. Utóbbiból is tartottam már több példányt, ivadéktól negyven centiméteresig mindenféle méretben, sőt, egyet zsenge ivadékkortól egyéves, azaz mintegy tizenöt centis koráig neveltem. A fejes domolykó agresszív és falánk ragadozónak bizonyult, nagy garral cirkált fel-alá az akváriumban, és elsőként rontott rá minden aláhulló – pláne mozgó – táplálékra, lett légyen az a legapróbb szúnyoglárva vagy a legtestesebb afrikai tücsök, vaskos földgiliszta vagy kistermetű hal. Egy hosszabb ideje tartott 25 centis példány egyszer egy szopós egeret is megevett. Darazsat is adtam neki fullánkostól, gond nélkül kebeleztette be. A vele azonos testméretű balin, sügér és kősüllő elől rendre elkapkodta a kishalakat, ebben egyedül a csukával nem tudott versenyre kelni. Etetéskor annyi táplálékot ragadott magához, hogy feldagadó teste egészen deformálódott,

*Az ipolytarnóci lelőhely
(Szendőfi Balázs felvételei)*

és esze ágában sem volt visszaöklendezni a felesleget, mint teszi azt a csuka vagy a menyhal. A fogságban meglepően félnék és lassú vágódurbincok homorú hasúvá soványodtak mellette, mert elette előlük a nekik beszórt táplálékot is. Nem egyszer figyeltem fel hatalmas koppanásokra, melyeket a fejes domolykó vízből való kiugrálása okozott. Orra akkorát csattant az üvegtetőn, hogy már attól féltem, eltöri. Majdnem mindannyiszor az akvárium tetejére szálló légy készítette erre, de megfigyeltem azt is, amint a szélben hajladozó utcai fa ágának az akvárium tetejére vetülő árnyékára kapott rá.

A nyúldomolykó viselkedés tekintetében félnék nyuszinak tűnik a domolykó mellett. Nem mozdul ki a kűszök rajából, és rendszerint csak utánuk kezd el táplálkozni. Az apró hal nem érdekli, és a gilisztát is csak ímmel-ámmal fogyasztja. Izgatottan veti rá magát azonban a víziászákára és a bolharákra, sőt, a lisztkukacra is (mely a némileg hasonlít tegzeslárvához), mutatva, hogy ez a hal inkább pataki életmódhoz szokott. A felsoroltakon kívül persze szívesen fogyasztja a csóvájóférget (tubifex) és az élő zooplankton is. A száraz haltápbá csak bele-belekóstol, de mire rájön, hogy az fogyasztható és ízletes, addigra a kűszök már elérték előle. Nyúldomolykóim nem bizonyultak faláknak, soha nem esznek sokat, nem híznak el. Inkább sokszor keveset fogyasztanak, naponta többször is etethetők.

Nemük ránézésre (tudtommal) sajnos nem megállapítható, így nem tudtam feltérképezni, milyen ivararányú a trió. Egy fűtetlen szobában, 7–12 Celsius-fokos vízben telve is aktívan viselkednek, és jól esznek. Tavasszal, a víz melegekedésekor majd kiderül, hajlandók-e fogságban párba állni és szaporodni.

Szendőfi Balázs